

Läs

Tidskrift för Läkepedagogik & Socialterapi

Nummer 15
November 2011
Pris 70 kr

TEMA

Att åldras med funktionsnedsättning

PRESENTATION

Solåkraby & Tunaberg

Innehåll nr 15/2011

Presentation Solåkraby

Att synas och inte synas	5
Samtal med Willfried Finkler	10
Andakt för det lilla – På spaning efter värdet som flytt	12
Intervju med Per-Arne Fijal	19

Presentation Tunaberg

På tröskeln till en annan värld	20
Samtal med Anna-Greta Ankarholm	26
Intervju med Hanna Käck	27

Fokus funktionsnedsättning & ålder

När människor med funktionsnedsättning åldras; översättning ur <i>Kompendium der anthroposophischen Heilpädagogik</i>	29
--	----

Aktuellt	36
----------------	----

ILG-dagen 2011	40
----------------------	----

Modevisning Klockargården	42
---------------------------------	----

Inspirationsdagen 2011	47
------------------------------	----

ECCE-möte i Rumänien	48
----------------------------	----

Forskning & kunskap

Fältforskning på Mora Park	52
----------------------------------	----

Samtal med Edward Besnard	54
---------------------------------	----

Litteratur

Storytelling – En läkande kraft	56
---------------------------------------	----

Glädjerus – En dåre fri	58
-------------------------------	----

Den trebenta pallen	59
---------------------------	----

Omtankar	60
----------------	----

Redaktion

Ansvarig utgivare

Värna – www.varna.nu
Paula Hämäläinen-Karlström
Varje författare ansvarar själv
för artikelns innehåll.

Redaktion

Paula Hämäläinen-Karlström
Astrid M Källström
samt Värnas KOM-grupp

Grafisk gestaltning

Astrid M Källström

Produktion

Mandarin AB
Wedavägen 18A
152 42 Södertälje
08-554 246 70
www.mandarinab.com

Omslagsbild

Solåkraby

Kontakt

Förbundssekreterare Värna
Tunaindustriväg 2
153 30 Järna
08-551 715 30
sekreterare@varna.nu

Annonsera i Läs

Helsida 4 000 kr, halv sida 2 000 kr,
kvartssida 1 000 kr

Läs på nätet

www.varna.nu
ISSN 1654-2037

Att leva är att åldras

Livsprocesserna är mångskiftande, allt levande förändras och rör sig på vägen mot okända och kanske imaginära slutstationer. Eller är det vi föreställer oss som ett slut endast en anhalt på en oändlig, ständigt föränderlig färd? En fråga utan svar ...

Ett år i alla fall säkert, exemplaret av LÄS du nu håller i din hand är en fortsättning på vår tidnings existens och temat är denna gång åldrandet. Inom EU kommer engagemanget för aktivt åldrande att vara i fokus 2012, så denna gång är vi också i fas med tidens strömningar. Alla blir vi äldre och alla vill vi fortsatt ha ett gott liv, så behovet av omorientering mot inkluderade äldreboenden inom verksamheten är stort och växande. Flera av våra socialterapeutiska verksamheter har utvecklat en ny verksamhetsgren, äldreomsorg. Följ med LÄS-redaktionen till Solåkraby som sedan många år har en uppskattad socialterapeutisk pensionärsverksamhet!

Hur kan det då vara att leva som äldre inom våra verksamheter? Läs intervjuerna med pensionärer från Solåkraby och Tunabergs äldreboende!

Vi vill också passa på att hälsa Tunabergs äldreboende, som är vår nyaste medlem, varmt välkomna! Att umgås med åldrandet och att i mötet med döden hysa intresse och värme för en medmänniska i ett gränsöverskridande ögonblick är oerhört betydelsefullt. Vi gläder oss åt att Tunabergs äldreboende värnar om ålderdomens livsfas med antroposofin som värdegrund.

Trevlig läsning av det nya LÄS önskar redaktionen!

Paula H.-Karlström

Att synas och inte synas

Porträtt av verksamheten Solåkraby i Järna

Solåkraby räknas idag till en av de stora socialterapeutiska verksamheterna i Sverige. Ursprungligen planerat som ett annex till Solbergahemmet var grundtanken att starta boenden och verkstäder för elever som hade avslutat särskolan på Solberga.

När Helmut Just startade verksamheten 1970 fanns det en rad frågor i samband med nyetableringen. Skulle finansieringen räcka till, skulle man lyckas med att rekrytera tillräckligt många utbildade medarbetare, skulle arbetstagarna klara av de avancerade arbetsuppgifterna i de nybyggda verkstäderna?

Men dessa svårigheter från ett tidigt skede hör idag – runt 40 år senare – till det förflutna. Med 100 boendeplatser och runt 120 platser i daglig verksamhet har Solåkraby blivit en stor aktör bland omsorgsgivarna. De fyra antroposofiskt orienterade enheterna med geografisk placering i Ytterjärna, Mölnbo, Järna och på Selaön, har trots en del skillnader en sak gemensam: det finns inga

gruppboendestäder utan gemenskapsutrymme. Omsorgsarbetet i Solåkraby karakteriseras av en grundläggande princip som ibland kan te sig som en svår uppgift – att samtidigt värna om det gemensamma och det individuella.

Just i denna spänningsfulla ansträngning återspeglas några av de antroposofiska kärnvärdena som vill främja den individuella människans utveckling med sin förankring i en väl fungerande social gemenskap.

I Solåkraby som i många andra antroposofiska verksamheter är tanken om att leva i en bygemenskap högst vital och praktiseras i det dagliga livet. Medarbetare och arbetstagare bor i samma by, firar högtider

presentation Solåkraby

tillsammans och gestaltar på ett aktivt sätt den gemensamma miljön. Som i alla gemenskaper så finns här många positiva upplevelser, men av naturliga skäl också en del konflikter som man är mån om att lösa tillsammans. Förutom verkstäder och boenden finns det på Solåkraby ett större trädgårdsland där byborna odlar blommor och grönsaker.

Gemenskapen och det kontinuerliga omsorgsarbetet i byn smälter ihop till en trygg helhet som verksamhetschef Per-Arne Fijal utifrån ett internt perspektiv sammanfattar i en till synes enkel mening: "Finnas men inte synas."

Medarbetarna undviker att dra gränser mellan det "normala" och det "avvikande". Syftet är att inte synliggöra och därmed undvika att stigmatisera ett beteende eller utseende som kan uppfattas som annorlunda.

Det kan kallas för en "Solåkra-tradition" att satsa på transparens och varaktiga externa kontakter – en policy under en lång tid.

Ett genomgående drag i gemenskapen är att alla bybor efter individuell förmåga ska ägna sig åt ett meningsfullt och tillfredsställande arbete. Bakgrunden till konceptet är bland annat ett av de antroposofiska kärnvärdena som lyfter fram betydelsen för människan att gå sin egen väg enligt "livets röda tråd".

Om ledstjärnan för omsorgsarbetet inom bygemenskapen är "att inte synas" så gäller raka motsatsen för verksamhetens hållning utåt. På Solåkraby ligger ledningen tonvikt

på att verka för en öppenhet mot samhället och myndigheter. Per-Arne Fijal menar att det nästin-till kan kallas för en "Solåkra-tradition", att satsa på transparens och varaktiga externa kontakter, vilket har varit verksamhetens policy under en lång tid.

"Vårt samarbetskoncept bottenar i att vara så transparenta som möjligt, vilket vi bland annat gör genom att offentliggöra Solåkrabyns bokföringsslut. På det sättet kan vi visa hur vi jobbar och vad vi prioriterar. Vi har dessutom två gånger per år föreningsmöten med runt 80 anhöriga och medarbetare där ekonomin och prioriteringar inom omsorgsarbetet hör till de tyngsta punkterna på agendan."

På Solåkrabyn lägger ledningen stor vikt på en tydlig intern och extern kommunikation, man är öppen för

samverkan med andra verksamheter och en gemensam profilering som bland annat sker genom Värna. Alla dessa faktorer bidrar enligt Per-Arne Fijal till att gynna verksamheten på lång sikt. Men han talar också om betydelsen av att ha medarbetarna med sig, särskilt när det gäller profileringen utåt: "Ingen verkan utåt utan förankring inåt." Att kommunicera tydligt är viktigt i detta sammanhang, men också att involvera medarbetarna i projekt som utvecklar verksamheten. Aktuella samarbetsprojekt som stöds bland

---

Med stöd av Solåkrabyn
utvecklas ett kvalitetsarbete
för antroposofiska verksam-
heter inom särskola och
omsorg.

---

presentation Solåkrabyn

annat av Solåkrabyn är utvecklingen av en kvalitetssäkring för antroposofiska verksamheter inom särskola och omsorg. Med utgångspunkt i Värnas sju kärnvården utarbetas just nu ett system för att säkra kvalitén och främja den antroposofiska särart som arbetet i byn och inom andra antroposofiska verksamheter präglas av.

Speciellt med Solåkrabyn är att även äldre arbetstagare bor kvar i byn. Bortom gränsen för pensionsåldern fortsätter de som vill, att jobba några timmar på exempelvis väveriet eller snickeriet. Alternativt kan man delta i någon form av sysselsättning, till exempel på "Påtåren".

Inom Solåkrabyn finns även medarbetare som i 40 år jobbat och bott i byn och under en lång period varit delaktiga i profileringen av verksamheten. De har bidragit till att skapa

en identitet som har både sin egen prägel och hör ihop med den antroposofiska särarten. Liksom de äldre arbetstagarna har de åldrats i byn. Och här ligger enligt Per-Arne också en stor skillnad jämfört med verksamheter utanför den antroposofiska kretsen: På Solåkrabyn bor man ihop, jobbar ihop och åldras ihop.

"Det skulle vara fantastiskt att gå ett steg längre i vårt socialterapeutiska arbete och starta sociala företag med anställda och aktieägare som har funktionsnedsättningar. De som hör till vår målgrupp skulle troligtvis vara väldigt motiverade att skapa gynnsamma förutsättningar och ett bra liv för sig själva – helt enkelt socialterapi i praktiken", berättar Per-Arne om sina visioner.

Text: Astrid M Källström

Bild: Solåkrabyn

Byfesten är en stor dag som lockar många ridtjejer och andra besökare till Solåkrabyn.

HUVUDMANNA FÖRBUNDET

För antroposofiskt orienterade verksamheter

Huvudmannaförbundet söker ombudsman

Om Huvudmannaförbundet (HF)

Huvudmannaförbundet är en arbetsgivarorganisation för antroposofiskt orienterade verksamheter i Sverige. Vi har cirka 160 medlemmar, främst inom skola och omsorg. Vi har kollektivavtal med Medarbetareförbundet, Kommunal och Lärarnas Samverkansråd (Läraryrkesförbundet och Lärarnas Riksförbund).

Om tjänsten

Vår ombudsman går i pension och vi söker nu en ny ombudsman på heltid till vårt kontor i Stockholm. Som ombudsman kommer du att arbeta främst med stöd till våra verksamheter. Detta innebär förhandlingar inom arbetsrätt och kollektivavtal samt arbetsmiljö-, försäkrings- och pensionsfrågor. Arbetet innefattar även att hålla i utbildningsseminarier och på olika sätt kontinuerligt informera våra medlemmar. Vi har många olika slags medlemsverksamheter, allt från stora näringsdrivande stiftelser och ideella föreningar med mer än 150 anställda till små med 3 anställda. Våra medlemmar är utspridda över hela landet, vilket innebär att du ska kunna resa i tjänsten. Som ombudsman kommer du att ha ett nära samarbete med övriga medarbetare på vårt kansli, samt vid behov extern jurist.

Om dig

Eftersom vi är ett litet kansli behöver du vara generalist och kunna hantera många olika slags frågor och du måste vara kunnig i arbetsrätt och ha erfarenhet av avtalstolkning och förhandling. Du kommer att möta människor i växlande situationer och måste därför ha lätt att kommunicera och vara flexibel för att få fram goda lösningar utifrån verksamheternas förutsättningar och behov. Du behöver kunna informera och motivera verksamheterna utifrån lagar och avtal. Du kommer att arbeta självständigt och måste ha lätt att ta egna initiativ.

Meriterande är om du har erfarenhet från arbete inom idéburna verksamheter och särskilt om du har intresse för antroposofi. Vi lägger stor vikt vid engagemang och personlig lämplighet.

Om ansökan

Tjänsten är en tillsvidareanställning på heltid (100 %). Deltid kan diskuteras. Vi tillämpar provanställning de första sex månaderna med tillträde den 1 mars 2012.

Ansökan och löneanspråk skickas per e-post till styrelsens ordförande Rüdiger Neuschütz, r.neuschutz@telia.com, senast den 19 december.

Frågor besvaras av, förutom ordföranden tel 0707-250300, av ombudsman Lars Lindman-Backius, tel 0708-287469, och kanslist Maria Rehnberg, tel 08-6054561.

Willfried Finkler

En pigg 90-åring berättar om sitt liv

En av de pensionerade arbetstagar-
na i Solåkraby är Willfried Finkler
som vi, Stina Gulin och Johanna
Nyberg, arbetstagare och medarbe-
tare på Solåkraby, träffade i juli.

Willfried Finkler, kallas även för Wille av boende och personal på Ängsbacken där han bor. Han är född i Bremen i Tyskland den 19 februari 1921 och bor sedan många år på Solåkraby i Järna.

I år fyllde Willfried 90 år. När vi sätter oss ner och börjar samtalet berättar han för oss om flytten från Tyskland till Sverige, vilket som är hans favoritdjur och om hur många språk han kan.

I början ställer vi några korta frågor och Willfried berättar då att han är högerhänt. Att han inte har syskon, men några kusiner. Han berättar vidare att ända sen barns-
ben har hans favoritdjur varit rådjur. Nu brukar han se dem i trädgården utanför fönstret i sin lägenhet. De brukar gå under äppelträden för att beta.

1937 flyttade Willfried från Tyskland till Sverige. Hitler var vid makten då, men Willfried var inte flykting. Han var på besök i Sverige ett halvår och sen blev han kvar här, säger han. Då var han 16 år gammal.

”Jag har haft många bra födelsedagar”, säger Willfried. I år firade han sina 90 år på Ängsbacken. Han känner sig inte som andra 90-åringar, berättar han och skakar lite på huvudet. Willfried kände sig gammal när han fyllde 16 år men det gör han inte längre.

Willfried säger att det tog sin tid att lära sig svenska när han flyttade hit. Förutom svenska kan han lite engelska, tyska är hans modersmål, lite ryska har han snappat upp och i skolan hade han franska. Willfried tycker att engelska är bättre än franska.

Språkkunskaperna har kommit till nytta då Willfried har rest mycket genom åren. Bland annat har han rest till Tyskland, Schweiz, Island, England och Frankrike. Willfried säger att Paris var vackert.

Willfried berättar för oss att han har spelat fiol. Han säger också att han har klinkat på pianot någon gång och att han lyssnar på all sorts musik.

På vår fråga vad han kommer ihåg från förr i tiden förklarar Willfried att han har många minnen från när han var hemma i Tyskland och reste. Ett litet komiskt minne, som Willfried har, var när han cyklade på en gumma som hette Pettersson. Willfried hade handlat och när han skulle cykla förbi gumman så vinglade hon ut i vägen. I stället för att köra i diket körde Willfried på gumman. Gumman Pettersson hamnade på sjukhuset och Willfried åkte dit och hälsade på henne. Han fick åka till polisen också och berätta vad som hade hänt. Polisen kallades för ”Ankar”, säger Willfried och skrattar lite. Senare samma dag fick Willfried sitt första svenska pass.

”Förutom en cykel hade jag förr också en moped, men den sålde jag för att kunna köpa en teve”, säger Willfried.

Text: Stina Gulin & Johanna Nyberg

Bild: Danne Hellstedt

Texten har tidigare publicerats i Solåkrabyns tidskrift ”Inblick”.

På spaning efter värdet som flytt – eller lever begreppet ”andakt för det lilla” än?

Reflektioner efter ett samtal med Per-Arne Fijal, verksamhetschef för Solåkraby.

En strålande vårljus aprildag träffas vi i det vackra mötesrummet på Solåkraby i syfte att porträttera verksamheten. Jag har förberett mig genom att undersöka vad som tidigare skrivits och upptäckt att Solåkraby, trots sin storlek, är en doldis bland Värna-verksamheterna. Det finns inte så mycket publicerat, bara en artikel, där Solåkrabys identitet beskrivs utifrån en tradition av ödmjukhet, tillbakadragenhet och idogt socialterapeutiskt arbete.

Artikeln gav mig en känsla av att den värdegrund som verksamheten vilade på skulle kunna sammanfattas med vad Rudolf Steiner filosoferat om, nämligen vikten av att i sitt arbete visa ”andakt för det lilla”, det vill säga, att förstå betydelsen av att visa vördnad för det som oreflekterat kan uppfattas som det triviala i vår vardag.

Vanligtvis när vi talar om detta begrepp menar vi fysisk omvårdnad såsom att på rätt sätt ta hand om bybons nagelklippning, eller korrekt bordsdukning. Nu vill jag prova utvidga detta till att även omfatta relationer och mellanmänniska upplevelser såsom möten till exempel. I artikeln jag läst beskrevs Solåkra-andan och min nyfikenhet väcktes, hur lever denna anda av att i det tysta söka förverkliga socialterapi vidare idag?

Verksamhetsidé

”På Solåkraby arbetar vi med att hitta constellationer där man får vara en egen person och där alla får plats”, säger Per-Arne Fijal som tillsammans med Andreas Schlumpf, biträdande verksamhetschef, ansvarar för verksamheten efter Helmut Justs pensionering.

Sedan fortsätter han vårt samtal med att betona vikten av att aktivt ha fokus på individen, och att de personer som på olika sätt hittat till Solåkrabyn ska mötas av ett äkta intresse. "Vad Solåkraby kan erbjuda den enskilde är vår ständigt aktuella fråga i mötet med personen", försäkrar han, "dennes väl är det viktigaste, först därefter kommer verksamheten som helhet". Per-Arne fortsätter: "Det handlar om att skapa livskvalité för individen och att därigenom medverka till att bibehålla den socialterapeutiska inriktningen, som ett för individen attraktivt och konkurrenskraftigt alternativ."

Kulturlivets betydelse

En annan viktig komponent i Solåkra-andan som kommer fram i samtalet med Per-Arne, är kultur-

livets förmåga att bilda gemenskap, också det ett individuellt och varierat behov. När Per-Arne talar om det, förstår jag att han syftar på de traditioner samt firandet av högtider i form av till exempel byfester och Gåsmiddag, vilka byggts upp inom Solåkraby.

Här märks det att verksamheten har en medvetenhet om betydelsen av att arbeta seriöst med kulturlivets gestaltning, det visar på en insikt som bygger på en djup praktisk kunskap om vad alla människor och i synnerhet människor med särskilda behov mår gott av. Medarbetarna som gestaltar detta i vardagen har också kunnat lägga märke till hur traditionsenligt firande av högtider, som återkommer varje år på samma sätt, i kombination med goda vardagsvanor skapar trygghet. Till exempel, säger Per-Arne, har det

andakt för det lilla

konstaterats att små förändringar i livet eller på vardagsrutinerna, vilka i en värld för normalbegåvade ger en stimulerande effekt, skapar oro i den funktionsnedsattes, till följd av att denne tappar orienteringen i sin vardag.

Mina reflektioner

Detta intresse för individen och det personliga som han pratat om, är och kommer att vara en utmaning för verksamheten, tänker jag. Eftersom det måste hållas aktuellt även efter att man bott eller arbetat länge på Solåkraby.

Allt eftersom byborna åldrats har Solåkraby enligt sin verksamhetsanda byggt pensionärsbostäder och startat dagaktiviteter för de gamla,

de har fortsatt kunnat vara en del av den gemenskap de varit med om att utforma under sitt yrkesverksamma liv.

Den utvecklingen har skapat ett förtroende för verksamheten hos både omvärld och bybor. Det i sin tur, tänker jag, verifierar betydelsen i antagandet av att alla de små stegen av seriöst intresse för individen, utgör vägen som lett fram till att Solåkraby idag är en stor socialterapeutisk verksamhet.

Om andakt för det lilla

Begreppet "andakt för det lilla" leder till många frågor utan direkta svar. Trots det vill jag försöka belysa det lite mer som fenomen och ge det lite ny uppmärksamhet. Hur kan man få

en känsla av detta i vardagen? Orden kan verka så högtravande för andakt är något som man förväntas uppleva i högtidligare sammanhang.

Med glimten i ögat önskar sig en arbetstagare en Hells-Angels-väst när han kör ut maten på sin moped.

Jag får en uppfattning om det när vi på vår rundvandring genom byn möter en av byborna, Olle, som möter oss körandes moped är på väg för att dela ut lunchen till de hus där man äter hemma. Han stannar till och hälsar med en nick på Per-Arne och påpekar sedan med "glimten

i ögat" att han nu skulle vilja ha en Hells-Angels väst som komplement till arbetskläderna och mopedhjälmen. Till svar får han likaledes i en skämtsam ton att det möjligen kan bli en väst med Solåkrabyens logga på. Det svaret verkar Olle inte vara riktigt nöjd med, han hade föreställt sig något annat. Efter en stunds samtal, i en samtidigt både skojande och allvarlig ton om denna begäran, där båda står fast vid sina uppfattningar, avslutas konversationen genom att Olle helt sonika fortsätter med sina arbetsuppgifter. Uppenbarligen var han nöjd med mötet, med att ha blivit sedd och bekräftad utifrån det som var hans intressefråga.

Ett sådant vardagligt, till synes trivialt möte passerar lätt förbi.

andakt för det lilla

Hade jag inte precis innan reflekterat över detta fenomen hade detta samtal passerat obemärkt, för det finns något så självklart i dessa vardagsmöten så att man oftast inte ens lägger märke till dem när de sker. Det är spännande att föreställa sig hur en sådan anda av uppmärksamhet gentemot fenomenet "andakt för det lilla" kan bidra till den stämning som uttrycks i Solåkra-andan.

Begreppet "andakt för det lilla"

Uttrycket "andakt för det lilla" myntas av Rudolf Steiner i "Läkepedagogiska kursen". Där betonar han vikten av att uppmärksamma denna intuition i mötet med det ofullständigt utvecklade barnet för att som läkepedagog förmå göra "sanningen levande inom sig" och motverka "frosseri i abstraktioner". Trots att de ord med vilka Steiner beskriver fenomenet känns ålderdomliga och

möjligen svåra att ta till sig, tänker jag att det han beskriver och uppmuntrar oss till är en slags närvaro i nuet genom uppmärksamhet på små vardagliga saker och upplevelser, dem vi lätt förbiser att reflektera över, eftersom de verkar vara så obetydliga. Är det inte detsamma som dagens mindfulness i en tidig Steinersk version? Vara i ögonblicket, ta till sig dess sanning?

Lite moderniserat kan begreppet omfatta bemödandet att varje dag med lika stort allvar ta sig an samma uppgifter i relationen med en bybo till exempel. Då syftar jag på det att dagligen och stundligen med samma ansträngning bry sig om att i ögonblickets möte med den andre, med den som man yrkesmässigt och medmänskligt ska finnas till för, försöka få en uppfattning om hur det är just nu, i detta ögonblick, för medmänniskan i fråga. Då beskriver begreppet "andakt för det lilla" vardagsmötets skapande ögonblick, det som ger en känsla av andakt, av vördnad för den andre och för dennes betydelse. Idag kanske vi skulle definiera samma upplevelse som ömsesidig respekt. Den respekt som infinner sig när vår inlevelseförmåga omfattar ett rollbyte med den vi möter.

Andra filosofiska perspektiv

I spanandet efter aktuella definitioner som närmar sig min uppfatt-

ning av "andakt för det lilla" vill jag nämna Husserl, en 1900-tals filosof som grundade den fenomenologiska rörelsen. Som fenomenolog ville han ställa filosofin och vetenskapen på en fast grund. För att åstadkomma detta fokuserade han på individens egna, vardagliga, upplevda erfarenhet av världen.

Husserl menar att vi lever i ett ständigt flöde av upplevelser som är fyllda av mening och dessa menings-

bärande processer kan studeras systematiskt. Vi inriktar oss då på våra egna upplevelser och erfarenheter och intresserar oss för själva upplevelsen som fenomen i det att "vi sätter världen inom parentes för att studera hur vi bygger den". I dessa upplevelseprocesser menar Husserl att vi medvetandegör världen i en slags medvetandeström. Meningen finns inte ute i världen, utan härstammar från vår egen aktivitet. Genom det fenomenologiska studiet

andakt för det lilla

kan man upptäcka det generella i det individuella, överskrida beskrivandet och närma sig en förståelse av innehållet och strukturen i våra upplevelser, anser Husserl. Det är att "gå tillbaka till själva fenomenet såsom det visar sig för oss utifrån oss själva". Ett annat sätt att uttrycka hur man kan uppleva Rudolf Steinertes "sanningen levande inom sig"?

Med andra ord, vi kan tillåta oss att känna och bli varse storheten i varje litet människomöte. Det sistnämnda skulle då kunna vara ett antagande som möjliggör vår upplevelse av "andakt för det lilla" i till exempel varje vardagsmöte, vilka dessutom ger utrymme för studium av det

gemensamma och generella i dem. Men, finns det då något specifikt socialterapeutiskt i denna ansträngning kan man fråga sig? Det är en relationsbaserad metod vi arbetar med. I det av oss skapade "mötesrummet", där själva mötet äger rum, förmedlar vi något om oss, om de personer vi är, om antroposofin och dess värdegrund samt om vår egen yrkesmässiga kunskap.

Text: Paula H.-Karlström

Bild: Solåkraby

Citat och resonemang är hämtade från Fredrik Svenaeus: *Sjukdomens mening*. Stockholm 2003, s 45-50.

*Om i ödslig skog
ångest dig betog,
kunde ett flyktigt möte
vara befrielse nog.*

*Giva om vägen besked,
därpå skiljas i fred:
sådant var främlingars möte
enligt uråldrig sed.*

*Byta ett ord eller två
gjorde det lätt att gå.
Alla människors möte
borde vara så.*

Hjalmar Gullberg: "Människors möte"
Bild: Astrid M Källström

Med strömmingsflundran som favoriträtt

Några ord om Per-Arne Fijal, verksamhetschef för Solåkraby

Ålder

51

Utbildning

Socionomexamen

Yrke

Chef på Solåkraby sedan åtta år

Familj

Fru och tre vuxna barn

Bor

Pershagen

Bil eller cykel

Ofta bil till jobbet, ibland cykel

Fritidsintressen

Min träbåt och att spela folkmusik från Dalarna på fiol

Senaste bok

En bok som handlade om hur det är att vara förälder till barn med ADHD och ADD

Musik du lyssnar på

Folkmusik och rock från 60-och 70-talet

Hur eller var semesterar du helst

Ute på sjön i båten med fiolen som sällskap

Maträtten du vill helst äta från Solåkrabyns meny

Strömmingsflundra med hemlagat potatismos

Vad är positivt med att vara ansvarig för Solåkraby

Det är att få vara tillsammans med alla fantastiska människor här som är besjälade av att vilja göra samma sak som jag:
Att hålla glöden varm för Solåkraby som idé och verksamhet.

Intervju: Paula H.-Karlström

Bild: Astrid M Källström

På tröskeln till en annan värld

Om demens-äldreboendet Tunaberg i Järna

Det är en morgon i slutet av maj och en frisk vind drar över Järna och Tunabergs äldreboende. Hanna Käck, verksamhetsledare på Tunaberg, tar emot LäS-redaktionen vid porten och leder upp oss till boendets matsal med sitt fina sekelskiftesmöblemang.

Där träffar vi också Gun Gustafsson, ledande undersköterska på verksamheten. Medan vi tar plats vid bordet hämtar Hanna kaffe och mjölk från köket – ett rum med stor betydelse på Tunaberg.

”Köket är hjärtat i vårt boende, och så är det ju för många av oss även hemma.” Hanna Käck är verksamhetsledare på Tunaberg och berättar om det antroposofiska äldreboendet i Järna. I den rymliga blåa trävillan bor åtta personer, alla har diagnosen demens, men behovet av hjälp och stöd varierar starkt. En sak har nästan alla gemensamt, att ta över enkla uppgifter i köket eller bara vistas i det rum, där personalen skramlar med porslin och rör i kastruller, är väldigt populärt.

”Inte alla vill vara delaktiga i köksarbetet, en del säger att de har gjort sitt och nöjer sig med att helt enkelt sitta i köket. Vi har en boende som somnar bäst till de välkända ljuden i köket för att sedan somna om i soffan eller sängen på det egna rummet”, berättar Hanna och Gun tillägger att den biodynamiska kosten som tillagas i köket är väldigt omtyckt hos Tunabergs äldre.

Måltiderna är en viktig del i de dagliga rutiner som strukturerar tillvaron på äldreboendet och underlättar orienteringen i tid och rum för de dementa vårdtagarna. Att kunna erbjuda ekologiskt odlade livsmedel höjer inte bara smakupplevelsen och välbefinnande utan har stor betydelse utifrån en antroposofisk syn

med fokus på människans hälsa, ett ekologiskt helhetsperspektiv och en hållbar utveckling.

Maten är en viktig del i vardagen och strukturerar tillvaron på äldreboendet.

Ett individuellt liv i gemenskap och livets röda tråd är centrala antroposofiska värden som sätter sin prägel på vardagen i Tunaberg. Förutom vid måltiderna spenderar personalen och de boende mycket tid tillsammans genom att bland annat

spela sällskapsspel, kasta boll eller ägna sig åt högläsning. Samtidigt finns det utrymme för egna promenader i äldreboendets trädgård eller en lugn stund i den egna lägenheten. Att kunna erbjuda en större och mer anpassad utemiljö som motsvarar dementa personers behov av vägledning genom årstiderna och naturen är ett projekt som Hanna och Gun hoppas på att kunna genomföra inom snar framtid. "Att gå ut och röra på sig i utemiljön ska alla, som fortfarande har förmågan, göra helst en gång per dag", berättar Hanna och Gun.

Ett av de viktigaste arbetsredskapen på Tunaberg ligger i sättet att bemöta de dementa äldre och agera som ställföreträdande jag vid be-

hov. Att ta över en sådan roll kräver förutom empati bra kunskaper om vårdtagarnas liv. Informationsflödet underlättas på Tunaberg genom att anhöriga regelbundet bjuds in till personalmötena för att levandegöra de dementa personernas biografi. På det sättet vill man belysa den äldres mångfacetterade personlighet som med åren kan suddas ut genom svår demens, och upprätthålla individualitet och genuin värdighet.

Alla som arbetar på Tunaberg har en vårdutbildning som undersköterska eller sjuksköterska och är därutöver utbildade i taktill massage. "Vår ambition är att alla ska få en utbildning inom antroposofisk omvårdnad för att öka kunskapen om användning av bland annat téer, badoljor, insmörjningar och fotbad. Vi tycker behandlingarna är viktiga för de skapar

värme och en positiv känsla av att vara i trygga händer, att bli omhändertagen", förklarar Hanna.

Tunabergs äldreboende öppnade sina portar 1992 när sex boende med diagnosen demens flyttade in på bottenvåningen. På ovanvåningen finns åtta privata bostäder där pensionärer med ett förflutet inom antroposofiska verksamheter bor. Hanna berättar att kontakten mellan våningarna är bra och att det finns regelbundna husmöten för att samordna gemensamma aktiviteter och fester. Marken där huset idag står skänktes ursprungligen av Viktor Penzias till det antroposofiska Kristensamfundet, och när Södertälje kommun fick vetskap om att ett äldreboende med egna lägenheter skulle öppnas framfördes starka önskemål om att göra boendet

tillgängligt för dementa personer ut-
anför den antroposofiska kretsen. Så
startades Tunabergs demensboende
under ledningen av Heidi Edberg, en
eldsjäl, som jobbade inom verksam-
heten tills hon själv nått pensionsåldern.

I våras skrev Botkyrka, Nykvarn och Södertälje nya avtal med Tunaberg.

I våras skrev Botkyrka, Nykvarn och
Södertälje kommun nya avtal med
Tunaberg – och det kom som en stor
lättnad för personalen och ledning-
en efter att äldreomsorgsnämnden
vid årsskiftet hade sagt upp avtalet.

presentation Tunaberg

”I februari i år var äldreomsorgschefen Magnus Johansson på besök hos oss och då var upphandlingen med Södertälje kommun just på gång. Vi tror att vi lyckades med att förmedla kvalitén i vår verksamhet och lämnade ett bra intryck, för några veckor senare kom slutligen det positiva beskedet”, säger Hanna.

”Från myndighetens sida har vi den senaste tiden fått mycket positiv feedback på vårt arbete, och det är vi väldigt nöjda med”, tillägger hon och upplyser om att det eventuellt kan bli aktuellt med en utökning av verksamheten.

Hanna och Gun är både överens om att det finns en större omsättning bland vårdtagarna idag. ”Förr i tiden stannade de äldre ungefär åtta till

tio år, nuförtiden är det annorlunda. En del bor här bara några månader”, säger Gun och Hanna inflikar att det beror på att många ska klara sig i sina hem så länge det på något sätt fungerar. ”Det är en stor utmaning att ta emot äldre människor som är i mycket sämre skick än förr. Dementa personer är mycket vårdkrävande och hemtjänsten med sina organisatoriska begränsningar kan ofta inte leva upp till omvårdnadsbehovet.”

Hanna och Gun menar att det är en stor fråga vad man vill med vården och omsorgen av äldre medmänniskor: ”Är man bara en belastning för yngre generationer när man blir gammal och skröplig? Eller har man något speciellt att bidra med? Vi på Tunaberg är av den fasta övertygelsen att den åldrande människan

har fantastiska saker att förmedla oss som ännu inte hunnit komma så långt in i ålderdomen.”

I Tunabergs stadga formuleras uppdraget att verksamheten ska stödja forskning i den äldre människans behov utifrån ett antroposofiskt perspektiv. Hanna menar att uppgiften kan ge utrymme för att undersöka demens som en tidssjukdom och även för att forska i vad som händer när en människa åldras och dör. Den allt kortare vårdtiden på Tunaberg medför att personalen arbetar mycket med att förbereda den sjuka, de anhöriga, de boende och varandra på livets slut. På frågan om det är en svår och deprimerande uppgift svarar Hanna att det för det mesta känns naturligt att vara följeslagare i livets slutskede.

En stor utmaning att ta emot äldre människor som är i mycket sämre skick än förr.

”Döden är ju en naturlig del av våra liv, och jag uppfattar oss som ’barnmorskor’, fast åt det andra hållet. Med ordet barnmorskor menar vi att vi ger stöd, är närvarande och försöker vara ledsagare in i det sista. Men döden är ett tabubelagt tema

i vårt samhälle, och en del anhöriga har det väldigt kämpigt när tiden börjar rinna ut för den äldre. Då är det lite annorlunda med de vårdtagare som är relativt pigga. Vissa av dem är helt fantastiska i sitt stöd till den döende och kan trösta och förmedla trygghet på ett väldigt bra sätt”.

Efter samtalet passar Hanna på att visa delar av äldreboendets trädgård. Det finns en gångväg till en öppning i gårdsgårdsstaketet – och här fångar en av trädgårdens detaljer på ett symboliskt sätt upp vad Tunabergs äldreboende har för betydelse för sina boenden: att vara en passage till det som ligger utanför det jordiska.

Tunaberg är medlem i Värna sedan 2010 och hittills det enda antroposofiska äldreboendet bland förbundets medlemmar.

Text: Astrid M Källström

Bild: Tunaberg

Anna-Greta går i rask takt

Anna-Greta är en av de äldsta på Tunaberg. Hon är en glad och pigg dam som älskar att vistas i äldreboendets fina trädgård. Jag frågar henne om hon gärna går ut tillsammans med andra. "Nej", säger hon bestämt, "det gör jag inte för jag tycker de är alldeles för långsamma. Jag går själv, i rask takt."

Och så berättar hon för mig om sitt aktiva liv som cyklist. "Förstår du, jag cyklade genom hela Sverige när jag var ung!" Hennes tankar vandrar tillbaka till ungdomens år och tiden när hon flyttade från Hultsfred till Stockholm för att jobba i speceriaffär på Birkagatan i Vasastan. "Det var min mosters affär och där träffade jag sedan min man. Det var en härlig tid."

Dagarna på Tunaberg har hon lite svårare att få grepp om, de flyter in i varandra för henne. "Jag gillar spela spel, sitta och prata, och att vi kan hälsa på varandra. Ja, jag är väldigt nöjd. Maten är jätte god, det är rent och fint, och jag kan göra vad jag vill. Bättre än så kan det inte bli", menar hon när jag ber henne att berätta för mig hur hon har det på Tunaberg.

Text och bild: Astrid M Källström

intervju Hanna Käck

Argentina lockar med tango

Hanna Käck, chef för Tunaberg, om dans, efterrätter och Tunaberg

Ålder

41 år

Utbildning

Sjuksköterskeutbildning med specialisering inom akut-och operations-sjukvård, simlärare

Yrke

Verksamhetsansvarig på Föreningen Tunabergs gruppboende

Familj

Fyra barn – Astrid 14, Markus 13, Jakob 10 och Sigrid 6 år; föräldrar och syskon

Bor

Järna

Bil eller cykel

Bil

Fritidsintressen

Laga mat och baka, läsa och träffa familj och vänner; tycker mycket om att dansa

Bok som betytt mycket

Oj, det är många, men jag får nog säga *Borta med vinden* ...

Lyssnar på

P1 och Spotify samt inåt

Hur och var semestrar du helst

Sol, bad och naturupplevelser med familj och goda vänner. Just nu vill jag helst av allt resa till Argentina och dansa. Och till Indien och hälsa på en god vän.

Det du tar med dig till en öde ö

Böcker, kniv och en god vän

Maträtten du vill helst äta från

Tunabergs meny

Alla efterrätter

Vad är positivt med att vara ansvarig för Tunaberg

Jag är jättestolt över att jag fått förtroendet att leda och utveckla arbetet. Det är väldigt duktiga, kunniga och trevliga människor här. Vi har en mycket intressant och rolig vardag tillsammans med dem vi vårdar och alla andra som bor och verkar här.

Intervju och bild: Astrid M Källström

A middle-aged man with short, graying hair is shown from the chest up, leaning over a desk. He is wearing a bright red V-neck sweater over a light-colored plaid shirt. He is looking down intently at a document he is holding with both hands. The background is a plain, light-colored wall. The overall scene suggests a professional or administrative setting.

När människor med funktionsnedsättning åldras

Kompendium der anthroposophischen Heilpädagogik ägnar ett kapitel åt temat personer med funktionsnedsättning och åldrandet. Kompendiet är utgivet år 2008 av bland annat Rüdiger Grimm, kapitlets författare är Konrad Lampart. Här följer ett utdrag i svensk översättning.

Demografiska utvecklingar

Den ökade livslängden hos människor med funktionsnedsättningar är en ny situation i västvärlden. Anledningen till det är bland annat en bättre vård, bättre allmänna levnadsvillkor, ett livslångt lärande och social integration. I Tyskland har andelen av personer med funktionsnedsättningar som är över 60 år och bor på institutioner tiodubblats sedan 1990. I dagens läge är enligt uppskattningar mer än hälften av dem som bor på institutioner äldre än 55 år. Ungefär hälften av alla vuxna med funktionsnedsättningar

tas om hand av sina anhöriga, och i denna grupp ligger andelen personer över 50 år i nuläget på ungefär 30 procent. Även dessa personer som idag inte bor på ett boende behöver en plats i framtiden när deras anhöriga inte längre kan ställa upp.

Intresse och behov hos direkt och indirekt drabbade

Innan utformningen av nya boendeformer för äldre med funktionsnedsättningar är det viktigt att uppmärksamma behoven hos dessa människor som i samband med åldrandet framför allt önskar att få vara

kvar i sin omgivning med det stöd, de sociala kontakter och de uppgifter de är vana vid. De är oroliga för att bli understimulerade eller att känna sig ensamma. Deras anhöriga önskar hög kvalitet i vård och omsorg, lämplig sysselsättning och vill helst under sin livstid se att dessa önskemål realiseras. Medarbetarna inom organisationerna där äldre personer med funktionsnedsättning vårdas känner sig utifrån sina kunskaper ofta inte tillräckligt förberedda för att ta hand om äldre människor. På grund av det kan merkostnader uppstå som verksamheter och deras huvudmän inte kan finansiera med hjälp av det rådande ersättningssystemet.

Utifrån ett samhällsekonomiskt perspektiv ter sig situationen med anledning av besparingskrav inte bättre. Då det inte finns någon finansiering för ytterligare kostnader försöker de ansvariga aktörerna att ordna mindre kostsamma platser i de äldreboenden som ligger i det egna geografiska ansvarsområdet.

Funktionsnedsättningar och åldrandet

Andliga aspekter kring åldrandet

I samband med att bli äldre och lugnare kan också personer med funktionsnedsättningar uppleva en ökad känsla av mognad och belåtenhet. Genom att erfara förluster i det egna livet och det sociala sammanhanget blir frågan efter mening med dessa erfarenheter och mening med livet mer och mer betydelsefull. Samtidigt uppfattas "livets höst" med en större frihet och mer fritid av många människor som en period utan så många förpliktelser. En äldre person som kan blicka tillbaka på sitt liv och lära sig att förstå sin biografi, kommer att uppleva större frihet och mognad. Dessutom kan en människosyn som inkluderar föreställningar bortom döden ge händelser som sjukdom och handikapp ett vidare perspektiv. Åldrandet och kroppens förgänglighet erbjuder en möjlighet att fästa blicken vid det inre och väsentliga. Om kroppens åldrande kan ses som

förutsättning för att det andligt-sjäsliga frigörs och om denna utveckling som mål för det mänskliga livet pekar på en existens bortom döden, kan livet utifrån det betraktas på ett nytt sätt. Livet före döden har till uppgift att förbereda livet efter döden. Samtidigt har varje liv så som det utvecklats sin individuella betydelse.

Medarbetarna känner
sig ofta inte
förberedda att
ta hand om äldre.

”Antroposofi utgår ifrån att varje dag av en människans liv har betydelse, dels för henne själv samt för hela mänskligheten, oavsett om människan är sjuk, desorienterad eller medvetslös” (Heine, R. & Bay, F.: *Anthroposophische Pflegepraxis*. Stuttgart 2001.). Den som vårdar en äldre människa med funktionsnedsättning bör med fördel ledas av övertygelsen att varje människa har en inneboende andlig individualitet som varken kan bli sjuk eller åldras. Alla händelser i en människas liv, även om dessa innebär en grav funktionsnedsättning eller demens, har en avgörande betydelse för hennes biografi. Sjukdom, smärta, åldrande och död är en del av livet.

Även människor med funktionsnedsättningar åldras individuellt

I samband med åldrandet och ett större behov av ro kan det ofta iaktas en tendens till ett tillbakadraget och ensamt liv. Denna sista period i livet kännetecknas utifrån ett sociologiskt perspektiv särskilt genom förlusten av arbetsplatsen, vilket medför ett behov av nya grupper och åldersanpassade samhälleliga roller.

Att människor med funktionsnedsättningar åldras i förtid är ett antagande som i vår tid – med vissa undantag – inte längre är hållbart. Personer med funktionsnedsättningar hade 1949 en medellivslängd på nio år, 1963 hade siffran redan stigit till 18 år, och idag ligger medellivslängden på ca 60 år och närmar sig befolkningens statistiska medellivslängd. Att kroppen inte längre fungerar som förut är en utveckling som människor med funktionsnedsättningar ofta har svårt att kompensera i tillräcklig utsträckning på grund av

fokus funktionsnedsättning & ålder

eventuellt förekommande intellektuella begränsningar. I stället för att fokusera på brister är det i arbetet med personer med funktionsnedsättningar mer konstruktivt att lägga tonvikten på individuella kompetenser. Att "lyckas" med ett individuellt åldrande förutsätter ett personcentrerat och behovsorienterat synsätt som inbegriper utveckling av befintliga förmågor.

Förändringar i beteendet, demens och ökande vårdbehov i samband med åldrandet

I takt med ett avtagande korttidsminne hos äldre personer finns det ofta – ofrivilligt – en högre frekvens

av minnesbilder från tidiga perioder i livet. Dessa bilder kan ha negativ eller positiv innebörd, och gemensamt för dem är att det rör sig om djupt förankrade minnen. Det är fördelaktigt för den äldres välbefinnande om gestaltningen av livets sista period tar hänsyn till dem.

Att ensidigt diskutera ett ökande vårdbehov i samband med åldrandet av människor med funktionsnedsättningar förmedlar en sned bild som inte motsvarar de faktiska förhållandena. Utveckling av specialiserade vårdhem stämmer inte överens med verkliga behov och skulle varken gynna äldre med funktionsnedsättningar eller institutionernas personal. Att satsa på fler institutioner skulle vara kontraproduktivt och leda utvecklingen åt fel håll, jämfört med modeller där åldrandet försiggår tryggt i ett generationsövergripande sammanhang.

Jämfört med befolkningens genomsnitt finns det dock bland människor med grava funktionsnedsättningar ett större vårdbehov, och dit räknas även personkretsen med stark medicinering under långa perioder och människor med Downs syndrom. Sist nämnda gruppering visar enligt nederländska studier vid en åldersgräns omkring 50 år ett starkt ökande behov av vård och stöd, särskilt då demenssjukdomar förekommer i en högre frekvens bland äldre personer med Downs syndrom.

Förmågan att fatta egna beslut kan vara starkt begränsad.

Biografins betydelse

En viktig målsättning i arbetet med äldre personer med funktionsnedsättning är att ge stöd för att de äldre ska kunna utveckla en acceptans för ett liv med sjukdom och handikapp. Goda kunskaper om den äldres biografi underlättar för personalen att vara trygga och empatiska ledsagare. Det är viktigt att ta hänsyn till att socialisationen var annorlunda i mitten av 1900-talet. En konsekvens av dåtidens vård och omsorg är att många äldre med funktionsnedsättningar inte behandlats som vuxna under stora delar av sitt liv. Att fatta egna beslut eller handla på eget bevåg var då starkt begränsat, ett privat liv med sociala kontakter och sexuella relationer var länge tabubelagt.

Det biografiska samtalet förs helst regelbundet i smågrupper, om möjligt tillsammans med den äldre. Nyckeln för att acceptera det förflutna är att skapa förståelse för det egna livet hos den äldre. För människor med grava funktionsnedsättningar är en väl dokumenterad

biografi avgörande om informationen om personens liv inte ska gå förlorad när anhöriga går bort eller erfarna medarbetare inte finns kvar i verksamheten. En bra metod är att arbeta med en så kallad "Livsbok" som sammanställs tillsammans av personal, anhöriga och den äldre.

Sysselsättning och utbildning

Studier har visat att personalens inställning gentemot utbildning och ett livslångt lärande, som ska erbjudas den äldre, påverkar hur stort behovet av hjälp blir. Det är en fördel om sysselsättningen kan anpassas till den äldres biografi. För att bevara och främja förmågor krävs ett aktivt arbete med att upprätthålla sociala

fokus funktionsnedsättning & ålder

kontakter samt med orienteringen i tid och rum. En lugn atmosfär och en behovsorienterad vård har också väsentlig betydelse. Att träna befintliga kompetenser sker med fördel genom att anpassa dagsstrukturen till behoven och involvera den äldre så mycket som möjligt. Detta ska omfatta aktiviteter utanför det egna hemmet, till exempel fritidsaktiviteter och bildning. En rytmisk gestaltning av dagarna, veckorna och åren främjar tryggheten och orienteringen. Strukturen i antroposofiska gemenskaper som inte drar en skarp skiljelinje mellan de olika åldersrelaterade rollerna, skapar en helhet kring utbildning, arbete, fritid och vård, vilket har en gynnsam effekt på övergången från vuxenlivet till tillva-
ron som pensionär.

Gestaltning av övergångssituationer för äldre människor

Att lämna arbetslivet ska i möjligaste mån ske stegvist. Den stegvisa gestaltningen kräver empati, lång förberedelse, ett aktivt deltagande av den äldre samt att eventuellt involvera en stödperson. I samband med att den äldre inte längre är delaktig i någon daglig verksamhet, försvinner även den invanda dagsstrukturen och de sociala kontakterna. Då det ofta finns en stark koppling mellan arbetet och självkänslan, uppstår för många äldre efter pensioneringen en känsla av tomhet. Det känner de flesta äldre människor igen, perso-

ner med funktionsnedsättningar har dock för det mesta inte de intellektuella förutsättningarna för att kompensera en sådan förlust och hitta alternativ.

Det är viktigt att gestalta övergången mellan arbetet på en daglig verksamhet och sysselsättningen i en pensionärsgrupp så smidigt som möjligt; detta kan bland annat ske genom "ritualer", till exempel ett officiellt avsked med en gåva, för att uppvakta den äldre och "avdramatisera" hela förloppet. Samtidigt ska den nya gruppen ha liknande rutiner för att hälsa välkommen och skapa nyfikenhet på gruppens aktiviteter. Som alltid gäller även här att den äldre så mycket som möjligt ska medverka i gestaltningen av övergångssituationer. Förlusten av roller leder inte sällan på lång sikt till ett större behov av omvårdnad och vård. Det är viktigt att ge hjälp till självhjälp, för att bevara färdigheter och stärka självkänslan.

Övers.: Astrid M Källström – Bild: Tunaberg, Värna, Astrid M Källström

STEINERHØYSKOLEN | OSLO
RUDOLF STEINER UNIVERSITY COLLEGE

NYTT STUDIUM!

Bachelor i sosialpedagogikk

- Studiet gir kompetanse for sosialfaglig arbeid i steinerskoler og sosialterapeutiske virksomheter

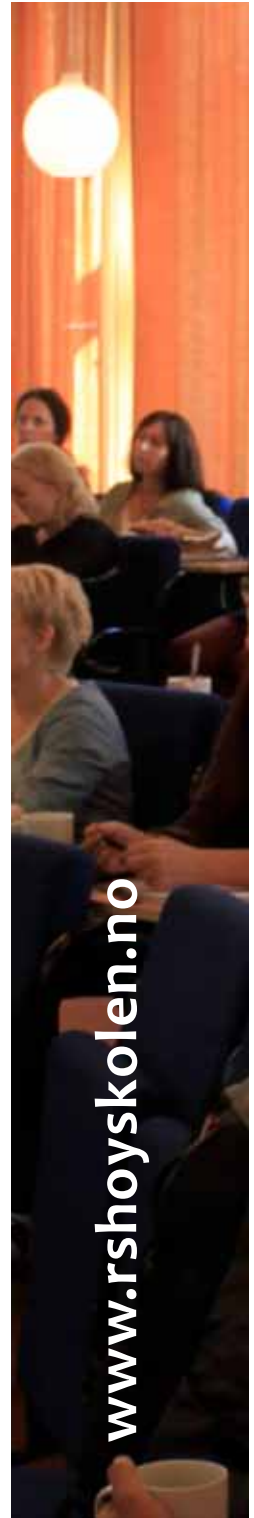
4-år deltid
Starter høsten 2012

NB - Søknadsfrist
1.mars

Andre utdanningstilbud ved høyskolen:

- Lærerutdanning (180 studiepoeng)
- Førskolelærerutdanning (180 studiepoeng)
- Studieår i billedkunstfag (60/30 studiepoeng)
- Mastergrad (120 studiepoeng)
- Videreutdanning (30/60 studiepoeng)
- Etterutdanning

Professor Dahls gate 30, 0260 Oslo
Telefon +47 22 54 05 90
adm@rshoyskolen.no | www.rshoyskolen.no

www.rshoyskolen.no

FN-förbundet
UNA SWEDEN

Sverige kan få kritik av FN

Handikappförbunden har tidigare i år överlämnat en rapport till FN:s speciella övervakningskommission, där Sverige kritiseras för att inte leva upp till Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Det skriver tidskriften Föräldrakraft i sitt senaste nummer (nr 5/2011).

Enligt krav från handikapprörelsen ska rätten till daglig verksamhet även omfatta LSS-personkrets 3 (personer med psykiska eller fysiska funktionsnedsättningar). Ingrid Burman, ordförande för Handikappförbunden, tror att Sverige kommer att få kritik från FN och hoppas att med hjälp av FN:s eventuella kommentarer kunna öka pressen på politikerna.

Nya uppdrag till Hjälpmedelsinstitutet

Ett av Hjälpmedelsinstitutets nya uppdrag från regeringen är att förbättra samordningen av "Fritt val av hjälpmedel" i skolan för att underlätta övergången från skola till arbete, enligt ett pressmeddelande från Hjälpmedelsinstitutet.

Regeringens uppdrag innebär att Hjälpmedelsinstitutet kommer att genomföra en försöksverksamhet som ska ge stöd till elever med olika kognitiva svårigheter i gymnasieskolan och vuxenutbildning. I samråd med bland annat Sveriges kommuner och landsting (SKL) ska Hjälpmedelsinstitutet utse upp till tre län som ska delta i försöksverksamheten.

Målsättningen är att inspirera skolhuvudmännen att pröva på hur ny teknik, lärverktyg och andra hjälpmedel kan bidra till förbättrade studieresultat och en smidigare övergång från skola till arbete.

Ett annat uppdrag handlar om att arbeta fram hur samhället eventuellt kan erbjuda personer med funktionsnedsättningar att disponera själva över en personlig hjälpmedelsbudget.

Hjälpmedelsinstitutet

Bild: Skogsgården Hajdes

Skogsgården Hajdes utsett till Årets kooperativ

På måndagen den 18/10 utnämndes Skogsgården Hajdes till Årets kooperativ på Gotland. Priset på 10 000 kr utdelades vid en ceremoni på Skogsgården Hajdes av företagsrådgivaren Coompanion och Konsum Gotland.

Utmärkelsen motiverades enligt *helagotland.se* med att Skogsgården Hajdes skapat en bra miljö för såväl boende som medarbetare. Som nyhetssajten rapporterar vidare togs den glada nyheten emot med en ödmjuk hållning: "Med så duktiga medarbetare är det lätt att göra ett bra jobb", menade biträdande verksamhetschef Benny Jacobsson. Skogsgården Hajdes är en socialteapeutisk verksamhet som driver

boende och daglig verksamhet för personer med funktionsnedsättningar. Hajdes har runt 15 boende, ytterligare ett antal personer som bara har sin dagliga verksamhet på gården, och drygt 40 anställda. Initiativet till att delta i tävlingen togs av en person med en placerad anhörig på Skogsgården Hajdes. I november utses Årets kooperativ i Sverige, och Skogsgården Hajdes finns bland de nominerade.

Mora Park – ny huvudman för Kristoffergården

Från och med i höst är Mora Park huvudman för Kristoffergården i Hölö.

Förändringarna innebär att Mora Park numera kan erbjuda skola för barn med särskilda behov enligt följande tillstånd: från förskolan till klass 6 på Mora Parks enheter och från klass 1 till klass 9 på Kristoffergården.

På boendesidan finns det i nuläget LSS-tillstånd för 22 barn och ungdomar mellan 3 och 18 år samt korttidsboende.

Socialstyrelsen

Samordnar information

Från och med den 1 januari 2012 gäller nya föreskrifter om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete. Socialstyrelsen samordnar nu stödmaterial som innehåller både information om de nya ledningssystem-föreskrifterna och information om hur de nya regelverken om lex Sarah och lex Maria ska tillämpas. Målet är att kunna erbjuda målgrupperna ett sammanhållet stöd.

I slutet av 2011 publicerar Socialstyrelsen ett meddelandeblad som tar upp föreskrifterna om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete. Därutöver så kommer utbildningsmaterial om lex Sarah vara tillgängligt på myndighetens webbplats. Mer information på www.socialstyrelsen.se

Bild: Saltå By

”Roseriet” lämnar plats åt nytt textilhus

Saltå Bys exteriör har förändrats mycket under de senaste åren: en ny matsal har byggts, en värmeanläggning installerats och infarten blev asfalterad. Nu är det dags för nästa projekt!

Då den nuvarande vävsalen för de vuxna, kallad ”Roseriet”, behöver rivas, finns det planer för att uppföra en ny byggnad som ska rymma både skolans och den dagliga verksamhetens vävsalar. Just nu pågår en intern process kring finansieringen och den arkitektoniska utformningen.

Saltå By informerar löpande om nybygget på www.saltaby.se.

Arbetsförmedlingen satsar på unga med funktionsnedsättning

Arbetsförmedlingens specialkontor "Unga Funktionshindrade" stod i rampljuset när arbetsmarknadsminister Hillevi Engström besökte kontoret vid Globen den 7 september. Det blev en hel del beröm från arbetsmarknadsministern som lyfte fram handläggarnas insatser, enligt tidskriften *Föräldrakraft* i nätupplagan den 7 september.

Specialkontoret är även inblandat i projektet "Speed dating" som gick av stapeln den 22 november och leds av Riksförbundet Sällsynta diagnoser. Syftet är att underlätta för unga personer med funktionsnedsättning att komma i kontakt med arbetsgivare. "Speed dating" erbjuder korta gruppsamtal för ömsesidigt utbyte mellan arbets sökande, Arbetsförmedlingen och arbetsgivare, som *Föräldrakraft* skriver i nätupplagan den 15 november.

Bild: Haganäs

Haganäs fick rätt att utöka verksamhet

Rättegången mellan Haganäs och Socialstyrelsen avgjordes i början av september med ett domslut till verksamhetens fördel. Kammarrätten valde i andra instans att följa förvaltningsdomstolens linje, vilket ger Haganäs rätt att utöka verksamheten med nuvarande och sen tidigare godkända föreståndare. Domslutet motiveras med att Socialstyrelsen vid bedömning av tillståndsärenden också ska ta hänsyn till kvalificerad praktisk erfarenhet.

Rättstvisten började med att Haganäs överklagade ett avslag från Socialstyrelsen gällande en utökning av platser i daglig verksamhet och boende. Socialstyrelsen menade att de båda föreståndarna saknar examinerad högskoleutbildning som myndigheten numera kräver för att bli godkänd som föreståndare. Socialstyrelsen har efter domslutet tillerkänt Haganäs rätten att utvidga.

De berörda föreståndarna har i nuläget kommit halvvägs i sin högskoleutbildning. Utökningen på Haganäs omfattar sex platser i boendet på Norrtuna och två platser i daglig verksamhet.

ILG-dagen 2011

Ett skapande liv – arbetets betydelse

En solig lördag i april gick årets ILG-dag av stapeln i Kulturhuset i Ytterjärna. Det kom sammanlagt 220 personer som delade den vackra dagen med oss. Årets värdverksamhet var Klockargården och temat var "Ett skapande liv - arbetets betydelse".

Ordförande Ulla Iggsjö-Löfgren inledde dagen med att hälsa alla hjärtligt välkomna. Därefter fick vi se en fantastisk modeshow.

Klockargårdens modeshow TUR & RETUR var mäktiga proffsig. Showen som helhet kan sättas upp på vilken scen som helst och när modellerna visade kläderna fick alla, arbetstagarer och medarbetare, en unik möjlighet att visa upp sig både som stolta modeller och skraddare. Så välgjort, imponerande, medryckande, berörande och häftigt. Där bjöds på många "modetrender" till toner av allt från Annika Thomassons kulning till Frank Sinatra-sång. Brudparet skred in på scenen till värsta rock'n roll, och det framfördes en Michael Jackson-imitation vi sent kommer att

glömma. Efter modevisningen fanns det möjlighet att köpa designkläder ur kollektionen TUR & RETUR. Intäkterna från försäljningen blev en fin gåva till barnhem i Indien. Allt blev filmat.

Därefter var det tid för aktiviteter och samtalsgrupp och det var extra roligt att så många elever, arbetstagarer och boende från de olika verksamheterna var med denna dag. John Murphy ledde en härlig eurytmistund med ca 30 deltagare som kände sig rejält genomarbetade efteråt. Den andra gruppen arbetade med att göra pärlor och halsband av siden och papper och det var arbetsledare från Klockargården som höll i den aktiviteten, så till den härliga lunchen kom många deltagare

iklädda sina nyskapade smycken. En viktig slutsats som framfördes i samtalsgruppen var att i en läkepedagogisk och socialterapeutisk verksamhet finns alltid ett starkt inslag av kultur vilket ger möjlighet för alla att finna ett eget område där man kan utvecklas, bli sedd och känna att jag kan. Just det åskådliggjordes tydligt i Klockargårdens modeshow och i efterföljande aktiviteter. Samtalsgruppen skulle möjligen ha föregåtts av en föreläsning eller en rejäl inledning och kanske behövdes mer tid för reflektion och samtal. Kanske något att ta med till 2012 års ILG-dag.

Lunchen intogs i Kulturhuset och det var en härlig biodynamisk buffé. Vi var många och det blev lite rörigt men alla kunde nöjda och mätta sedan gå ut i det vackra vädret en stund. Dagen avslutades med allsång i stora salen under ledning av Bernt Törnblom. Alla sjöng med liv och lust till välkända toner och Bernt bjöd oss också på egen musik

och sång tillsammans med Santiago Jimenez på violin och Igor Bojko på kontrabas. Väldigt fin och njutbar musik för oss alla.

Under dagen välkomnade ILG 42 nya medlemmar vilket vi är väldigt glada för och på det avslutande årsmötet närvarade 35 personer. Thomas Glück inledde mötet med en intressant och tankeväckande rapport om sitt arbete med stöd och hjälp till familjer som söker plats i läkepedagogiska och socialterapeutiska verksamheter i Järna och runt om i landet, familjer som kämpar mot byråkratiska hinder. Trots den bistra verkligheten finns hopp och vi fick berättat för oss om flera som med Thomas hjälp till slut lyckats uppnå sina mål.

Nästa ILG-dag är planerad till den 31 mars 2012, förmodligen med en senare start då flera av deltagarna kommer resande långt ifrån.

Text: Mari-Anne Essle – Bild: Kulturhuset

Klockargården TUR & RETUR

LäS-redaktionen träffade medarbetare och arbetstagare från Klockargården efter ILG-dagen med sin medryckande modevisning. Bettina, Pirjo, Peter och Sofia svarar på frågor och berättar om utmaningar, sitt engagemang och sin skaparglädje.

Bettina

Hur föddes idén med modevisningen?

Bettina: Idén hänger ihop med återbrukstanken. Min kollega Kajsa och jag brinner för att återanvända textilier och jobba på ett miljömedvetet sätt. Till Klockargårdens 30 årsjubileum 2009 arrangerade vi redan en kortare modevisning, så vi visste ungefär vilket jobb det är att hålla i en större show på ILG-dagen.

Det som gav idén ytterligare en skjuts var en textilkurs som jag gick för drygt ett år sedan. Det var en utbildning med fokus på textil gestaltning på Sätergläntan, en kursgård som är specialiserad på hemslöjd. Kursens rubrik var "Avigt, kort eller långt", och innehållsmässigt gick utbildningen ut på att skapa någonting nytt av något gammalt – precis så

som vi gör på Klockargården. Man kan säga att kursen hade en "kick off"-effekt som ledde till att Kajsa och jag tog initiativet och drog igång projektet. I samband med det var en av våra huvuduppgifter att kanalisera arbetstagarnas idéer.

Pirjo

Var det mycket att göra inför modevisningen? Sydde ni kläderna själva?

Pirjo: Jag har sytt många kläder för modevisningen. Det var en lång volangkjol med en ganska bred form så att man kunde svänga ordentligt med den. Den var vinröd med ett småblommigt mönster. Kjolarna sydde vi i två exemplar, den andra var brunaktig. Jag sydde dessutom en beige kavaj med spetsbrodyr mellan skuldrorna.

Det verkar vara komplicerade mönster. Har du sytt mycket förut?

Pirjo: Jag började sy när jag var åtta år och gick i skolan. Sedan dess har jag sytt, och min mamma syr också mycket, man kan säga att jag har vuxit upp med det. Att sy har alltid spelat en stor roll, jag trivs väldigt bra med att sy.

Att gå på "Catwalk" kräver ju lite vana, övade ni mycket inför föreställningen?

Pirjo: Innan ILG-dagen var det under två veckor ett antal övningar, där vi övade att gå på scen och att komma in från olika håll. Sedan hade vi på genrepet de sydda kläderna på oss,

då var det liksom på riktigt. Av allt vi gjorde tyckte jag det var bäst att visa sig på scen, med kläderna och fin frisyre. Innan modevisningen kom det en frisör som satte upp håret åt oss. Norea (en medarbetare, red.) hjälpte en del av oss att sminka sig, men jag sminkade mig själv.

Kändes det jobbigt att gå ut när det var dags?

Pirjo: Jag var lite nervös innan jag gick ut, men sedan tog jag bara de första stegen framåt och tänkte på mig själv, inte så mycket på publiken, då gick det bra. Jag har hämtat min inspiration från modevisningar jag har sett på TV. Jag gillar sådana program och har tittat mycket på modevisningar. På något sätt sitter

det inne i huvudet på mig – att röra sig på en "Catwalk", det kunde jag direkt. Men min arbetsledare Bettina och de andra i personalen hjälpte oss i förväg och förklarade hur vi skulle hantera situationen. Det var också till stor hjälp.

Peter

Hur kändes det att vara med på modevisningen? Var du väl förberedd?

Peter: Det där med förberedelserna, det är bara sådant som man måste göra i förväg. Det gick ganska mycket tid åt de där övningarna, sedan hade vi också ett genrep på Kulturhuset. Det är en häftig scen. Det obehagligaste, det är det med nervositeten,

man var nästan illamående i början. Men ute på scenen kändes allt bra, man fick en enorm adrenalin-kick! Och att kunna framföra det man har gjort själv, det kändes oerhört bra efteråt.

Har du erfarenhet av att stå på scen?

Peter: Jag gick i skolan på Mikaelgården, och där hade vi en orkester, jag spelade tamburin, klangspel, trumma och flöjt. Vi brukade ha Öppet hus med en föreställning i stora salen, fullt med folk. Jag kommer ihåg att det gav en enorm kick att få alla dessa applåder. Att få en applåd är precis som en stor varm kram, man blir liksom omfamnad. Att jag är bra på skådespeleri och har lite scen-känsla kommer från min tid på Mikaelgården.

Har du också sytt en del av kläderna?

Peter: Nej, det gjorde jag inte, det är inte min grej. Jag hjälpte till att stryka.

Vad var det för slags kläder som du hade på dig?

Peter: Temat var ju bland annat "Jeans", jag hade alltså jeanskläder på mig – Jeansbyxor, jeansjacka med guldvolanger som var gjorda av små flätor, det var häftigt!

Ett annat tema var "Bröllop", då var jag också med och hade kostym på mig. Bruden hade en fin vit klänning på sig.

Ska du vara med om det blir en till modevisning någon gång framöver?

Peter: Vet inte om jag vill vara med nästa gång, för det är ansträngande med nervositeten, men det är ju å andra sidan värt det.

Temat "Michael Jackson" gillade jag förresten inte, jag gillar inte hans musik, fattar inte varför vi skulle ha ett sådant tema. Fast det är ju min smak, och vad jag personligen tycker. Annars tycker jag att programmet var bra. Det var skönt att få vara med.

Sofia

Hur kändes det för dig att visa kläder på scen?

Sofia: Jag upplevde att det var jätte kul att stå på scen och utmana sig själv med att visa mode. Det var

modevisningen

tur att jag blev frisk till modevisningen. Jag fick lunginflammation några veckor innan, och det var så illa att jag var inlagd på sjukhuset i Södertälje och fick behandling med antibiotika och hostmedicin. Det var väldigt pirrigt och nervöst innan modevisningen, men jag kände mig stolt över att det blev en lyckad modevisning.

Sydde du själv några kläder till modevisningen?

Sofia: Jag sydde en kjol, en lång "Frida Kahlo"-kjol och en kort vit-beige jacka. Jag fick lite hjälp med kjolen, med olika tygstycken som till exempel volanger.

Var du med på övningarna eller var du då kvar på sjukhuset?

Sofia: Ja, jag var med, och vi övade

mycket före modevisningen. Det var stressigt, för det kom ganska hastigt för mig, jag var ju sjuk innan.

Vad hade du på dig på scenen?

Sofia: Jag hade en klänning på mig med papperspaljetter som jag hade broderat själv på pappersverkstaden. Det var kul att stå på scen, och jag var jätte glad att det var modevisning på riktigt.

Det var också roligt att röra sig till musiken, vi spelade Dolly Partons "Joline" till jeanstemat och "Billy Jean" med Michael Jackson. Sångerskan Annika Cleo sjöng folkvisor till temat "Barnkläder" och sedan spelades också Frank Sinatras "Fly me to the moon".

Intervju: Astrid M Källström

Bild: Perkins Ord och bild

Värnas Inspirationsdag 2011

Sammanlagt 108 handläggare och andra intresserade kom till Inspirationsdagen den 12 maj 2011 för att lära sig mer om det läkepedagogiska och socialterapeutiska arbete som Värnas verksamheter bedriver. Dagen inleddes med allmän information, en historisk tillbakablick och beskrivning av det aktuella läget. Därefter informerades deltagarna om läkepedagogiken i särskolans värld, för att avslutningsvis lyssna till en introduktion till socialterapi. Efter lunch var det dags för deltagarna att lämna Kulturhuset och bege sig till de förvalda studiebesöken.

Runt 70 besökare tog sig tid att svara på en utvärdering av Inspirationsdagen. Det blev lite ris och mycket ros vilket gläder oss! "En mycket trevlig och engagerad personal som tog emot oss (...). Vi har fått mycket inspiration och information", skriver en anonym deltagare. En del önskade fördjupad information om Värna och arbetsmetoderna inom läkepedagogik och socialterapi.

Vi tackar för alla synpunkter som hjälper oss att bli bättre och hoppas på återseende på våra framtida utbildningsdagar!

red.

ECCE-mötet 2010 i Rumänien

Föräldrarepresentanter besökte Casa Rozei

Vilka bilder får du i huvudet när du hör talas om Rumänien? Jag vet vilka jag får. Jag känner en kvinna inom sjukvården som arbetade i Rumänien direkt efter Ceausescus fall. På anslagstavlan i hennes arbetsrum satt ett fotografi föreställande en liten kille, mörkhårig, brunögd, som vindade charmerande inåt på ena ögat. En typisk 6-åring med glugg både uppe och nere i munnen.

”Vad är det där för en liten goding?”, sa jag, naivt ovetandes om den verklighet hon sett. ”Honom hittade jag på ett av barnhemmen för handikappade barn”, sa hon. ”Han var zigenare och han vindade på ett öga. Fullt tillräckliga skäl för att placeras på institution.”

Det gav mig, på ett ögonblick, insyn i en värld av förtryck, fördomar, okunskap, fattigdom, utanförskap, skam, skuld och elände som jag dittills knappast hade kunnat föreställa mig. Många år har gått sedan dess. Det

var med spänning och glädje jag såg fram emot att få åka till Rumänien på ECCE-möte 2010. Vi var denna gång inbjudna av John Byrde, föreståndare för de läkepedagogiska och socialterapeutiska verksamheterna i Urlati, och hans fru Roxanna, rumänsk läkare. Han är en entusiasterande man, ursprungligen från Storbritannien och uppvuxen i Camp Hill-anda. Roxannas bakgrund vet jag ingenting om, men under möten och samtal kunde jag förnimma en stark rysk-ortodox grundton med antroposofiska påbyggnader. Två starka människor, fullkomligt övertygade om sin livsuppgift och hän- givna de handikappades sak i Urlati.

Vi, medarbetarrepresentanten och jag, anlände till Bukarest och for vidare med bil till Urlati, ca två timmars färd söder om huvudstaden. Ju längre från flygplatsen vi kom, desto mer liknade landskap och hus ett Sverige för 100 år sedan, med ett och annat stort, relativt modernt

hus här och där. De flesta bilar var gamla, flera av sovjetisk modell. De delade vägutrymmet med hästskjutar, åsnekärror och en och annan tämligen ny bil.

Casa Rozei, den första verksamhet paret Byrde startade, är beläget i en gammal och liten skolbyggnad. Klassrummen har gjorts om till sovrum för två till tre boende, ungdomar och unga vuxna. Rummen är enkla, tre sängar, någon bokhylla, ett skåp för kläder. Ett gemensamt badrum och fyra gemensamma toaletter för boende och personal. Allt välordnat, välstädat och välskött. Trädgården prunkade i

vårvärmen. Vi serverades enkel men fantastiskt god och vällagad mat från köket. Ungdomarna som vi mötte, kunde vi visserligen inte tala med, eftersom vi inte kan rumänska, men med kroppsspråk och minner kommunicerade vi med varandra och de var, med all rätt, glada och uppenbart stolta över sitt boende och sina arbetsprestationer.

Casa Rozei har med tiden kompletterats med flera bostäder. En av dem var tidigare ett boende för funktionshindrade. Då fanns fyra eller fler våningssängar (det vill säga minst sex till åtta personer) och en kamin i varje pyttelitet rum. När John och

Roxanna tog över, kunde de inte begripa varför det luktade så fruktansvärt illa i rummen. Så småningom insåg de att de som bott där låsts in i rummen varje natt och därför inte kunnat gå på toaletten. I brist på annat hade de använt kaminen. Lukten hade satt sig i hela rummet. Nu, efter mycket renoveringsarbete, är hela huset lika väl fungerande och fint som Casa Rozei.

John och Roxanna får outhärligen slita med och strida mot korruption och byråkrati. Samtidigt har de lyckats få de lokala politikerna och andra viktiga personer att inse fördelen med de verksamheter de bedriver. Ungdomarna, som ingen velat ha eller veta av, har arbete och bostad. Vad skulle hända med dem om de inte var under Johns och Roxannas vingar?

John berättade, att det fanns en psykiatrisk klinik nära Casa Rozei. Av någon anledning ombads Roxanna att ta sig an denna under en period då ingen annan kunde göra det. När John och hon kom dit och började träffa patienterna, insåg de snart att en hel del av dem inte alls hade där att göra. Många var inte psykiskt handikappade. En del kunde slussas ut till arbete och bostad i samhället. Andra fick vara kvar, men fick under Johns och Rosannas ledning ett drägligare liv och en mer meningsfull daglig verksamhet. Med flera av barnen gjorde John och Roxanna som de gjort med många av de barn som kommit till dem. De sökte upp barnens föräldrar. Sedan försökte de komma överens om hur de tillsammans kunde hjälpas åt för att föräldrarna skulle kunna ta hem sina barn igen. Kanske kunde barnen hjälpa till hemma? Kanske kunde de bo hos föräldrarna och arbeta i någon av de socialterapeutiska dagliga verksamheterna? Ibland gick det, ibland gick det inte. Det gällde att skapa villkor och följa upp så att barnen verkligen fick det drägligt och inte kunde komma att utnyttjas.

John och Roxanna får
slita med
att strida mot
korruption och byråkrati.

Jag undrar hur det gick sedan, när ansvaret för kliniken åter föll på kommunpolitikernas lott.

En sen kväll promenerade jag från Casa Rozei tillbaka till hotellet tillsammans med en mamma från Österrike. Det fanns ingen gatubelysning. Långt i fjärran såg vi ljus i några fönster och vi förstod att det var hotellet. Det var så mörkt att vi inte såg handen framför oss, än mindre vägen vi gick på. Vi fick känna oss för med fötterna så att vi inte hamnade i diket.

Efter en stund hörde vi i mörkret ett trummande och knastrande ljud som kom närmare och närmare. Plötsligt, alldeles intill oss, hördes ett gällt gnäggande och en häst kom skenande förbi oss. Vi hann aldrig se den, bara känna vinddraget och gruset som stänkte upp från hovar-
na mot våra ben. Den måste ha varit bara en halv meter ifrån oss. Jag undrar om den såg oss eller kände lukten av oss eller på annat sätt märkte att vi var där, eftersom den gnäggade till. Säkert blev den lika rädd som vi.

Vid mötet i Urlati fick vi också göra en ny bekantskap, en medarbetare från Teneriffa. Han arbetar på Asociación San Juan, Santa Cruz. Även för icke spansktalande kan det vara intressant att gå in på deras hemsida, www.asociacionsanjuan.es, och titta hur de har det.

Om du googlar på "Casa Rozei" så finner du länkar på olika språk med information om verksamheterna.

Liksom vid de tidigare ECCE-mötena uppskattade jag att få träffa och tala med andra föräldrar från andra länder. Vi bad att få några timmar av en kväll, efter ordinarie mötestid, för att prata om hur vi har det, hur det går för våra barn, hur det ser ut i de olika länderna och i de olika verksamheterna. Jag föreslog att vi till nästa år ska ta med oss några fotografier på våra barn och ungdomar och deras vardag, så att vi alla får "bilder i huvudet" av varandras verkligheter. En bild säger ju alltid mer än ord.

Text och bild: Deborah Ingves

Fältforskning på Mora Park

Under höstterminen 2011 hade fyra studerande från Socialhögskolan i Stockholm möjlighet att bedriva fältforskning på Mora Park. Undersökningarna utmynnade i två uppsatser.

En grupp studerande valde att lägga sitt fokus på huruvida Mora Park som verksamhet arbetar med att ge barnen "hjälp till självhjälp" och därmed stärka barnens egna resurser. Denna studie bottenar idémässigt i nordamerikansk aktivitetsideologi och proteströrelse och resonerar kring begrepp som "empowerment". Proteströrelsens målsättning i 60-talets USA var att hitta vägar för att motverka systematiskt förtryck som kan utövas av nätverk, institutioner, myndigheter eller samhällen.

I Sverige kräver LSS-lagen sedan 1994 att människor som tillhör lagens personkrets ska kunna föra ett så normalt liv som möjligt och vara delaktiga i samhällslivet. Barn med särskilda behov ingår i vissa fall i personkretsen och kan betraktas som en särskilt utsatt grupp i dagens samhälle då vuxna har jämförelse-

vis stor makt över dessa barn och deras livssituationer, skriver ovan nämnda studentgrupp i sitt arbete. Enligt Barnombudsmannen ska alla barn ha samma möjligheter till delaktighet, i verkligheten blir barn med funktionsnedsättning dock ofta utestängda från samhällslivet. Att ge hjälp till självhjälp är ett av Mora Parks mål i verksamhetsplanen. Denna formulering och det därtill relaterade praktiska arbetet står idémässigt nära begreppet empowerment med dess participationskrav, konstaterar studentgruppen. Gruppen använde sig i sin undersökning av både deltagande observation och kvalitativ empirisk forskning i form av djupintervjuer med ett flertal medarbetare.

I studiens slutsatser nämns att en adekvat utbildningsnivå bland medarbetarna och en helst kontinu-

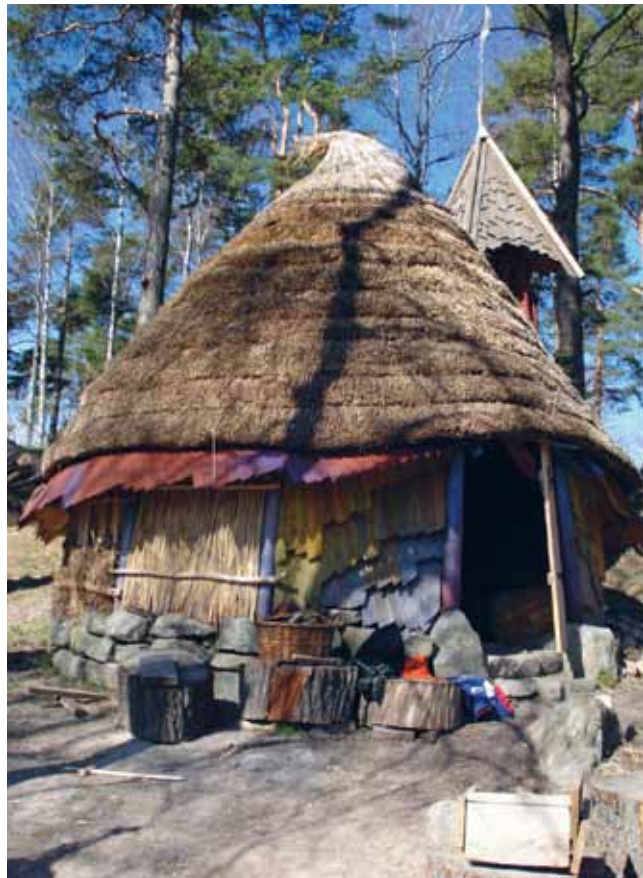
erlig tillgång till ordinarie personal är väsentliga förutsättningar för att kunna ge stöd och hjälp enligt empowerment-idén. Mora Parks policy att erbjuda utbildning i relevanta ämnen såsom teckenspråk och bemötandet av utåtagerande barn kan betraktas som viktiga åtgärder på vägen till hjälp till självhjälp.

I studenternas deltagande observation uppmärksammades det som positivt att personalen på Mora Park var väldigt engagerad i sitt arbete med att främja barnens förmåga till självhjälp. Läkepedagogiska arbetsmetoder användes för att uppnå målet. Dessa bestod till exempel i att skapa fasta rutiner i tiden för att underlätta att alla barn kan känna sig trygga och i möjligaste mån vara delaktiga i gemensamma aktiviteter.

Studenterna fäste även sin uppmärksamhet på att personalen på Mora Park fokuserar på det friska i barnet vilket underlättar att se individen och på det viset främja barnets förmågor. I belysandet av Mora Parks arbetsmetoder tematiserades ett flertal antroposofiska kärnvärden som ger avtryck i arbetet med att stärka barnens välbefinnande och utvecklingsmöjligheter.

I det andra arbetet lades tonvikten på frågan huruvida läkepedagogiken inom ramen för antroposofi kan ha en läkande effekt. Utifrån medarbetarnas perspektiv undersöktes i

denna studie i vilken utsträckning den antroposofiska människosynen påverkar uppfattningen av socialt arbete och gynnar det praktiska arbetet på Mora Park. En rad grunddrag inom antroposofin identifierades och beskrevs som positiva i studien, såsom helhetstanken, inriktningen på utveckling, individualitet och människans friska kärna. Enligt undersökningen uppfattas den gemensamma värdegrunden som gynnsam av personalen, både för egen del och för barnens del. Som en styrka i verksamheten nämns att personalen i stort sett har en gemensam syn på antroposofi och verksamheten generellt samt att medarbetarna uppskattar läkepedagogiken som

forskning & kunskap

en meningsfull arbetsmetod. Det konstateras att det finns en önskan bland personalen att kombinera läkepedagogik med andra metoder för socialt arbete.

I sin utblick mot framtida forskning kom den först nämnda studentgruppen till slutsatsen att det saknas studier om läkepedagogikens resultat i samband med behandlingen av barn med särskilda behov.

I det andra arbetet ansåg studenten att ett förändringsperspektiv på verksamheten skulle vara intressant för att över en längre period

granska exempelvis vidareutveckling av kvalitén i verksamheten på Mora Park.

Vi på Läs-redaktionen hoppas att luckorna inom kunskap och forskning så småningom kan fyllas ut. Värnas verksamheter och våra läsare är välkomna att tipsa oss om aktuell forskning inom området läkepedagogik och socialterapi för att kunna sprida undersökningsresultat och nya rön till alla intresserade.

Text: Astrid M Källström

Bild: Mora Park

Edward brinner för broderier

Edward är nöjd med livet. Han flyttar sin stol lite närmare bordet på Saltås dagliga verksamhet där vi sitter. Han berättar för mig att en av de bästa sakerna han vet, det är att brodera. Tidig uppmuntran i Mikaelgårdens särskola att teckna och rita har öppnat vägen för Edward att ägna sig åt konstnärliga arbeten.

Jag frågar honom om han bara gick i skolan i Järna. "Nej", säger han, "jag började på Gubbängens grundskola i Sköndal där min mormor bodde. Senare på 80-talet bytte jag till skolan på Mikaelgården. Det var kul att

lära sig läsa, skriva och räkna och så var det så fin miljö i skolan", menar Edward. Det han lärde sig då hjälpte honom senare i livet att hitta sitt eget kreativa uttryck.

samtal Edward Besnard

På frågan hur han kom på idén att börja brodera svarar Edward att han älskar tecknad film och ofta lånar böcker på biblioteket. "På det viset blev jag inspirerad, och så gör jag fortfarande och hämtar mycket från film och böcker", säger han och berättar om sina favoritmotiv.

På de fina broderierna som Edward tagit med sig hemifrån syns en hel del djur men även människor, hus, tempel och natur. Under årens lopp har Edward haft några utställningar, bland annat på biblioteket i Södertälje och på kulturhuset i Ytterjärna, där han har visat sina färgglada och

väldigt noggrant utförda arbeten. I framtiden vill han arbeta med motiv från främmande länder och då tänker han främst på Israel och Spanien.

På dagtid arbetar Edward med ljusstöpning på Saltå By och med pakering på Tuna Pack. Innan vi skiljs åt berättar Edward att han gärna vill träffa en tjej som har ungefär samma intressen som han, alltså film och handarbete, men också musik och dans. "För då", säger Edward och ler, "blir livet ännu roligare."

Text och bild: Astrid M Källström

Storytelling – en läkande kraft mellan människor

En ny bok om berättandets konst av Inger Lise Oelrich

Människans förmåga att lära sig, utveckla och använda sig av talets gåva är kanske den mest mänskliga egenskap bland människans alla egenskaper och är signaturen på hennes försök att bevara och utveckla sin strävan efter mänsklighet. Sin största betydelse får det när vi talar och lyssnar till varandra.

Ovannämnda bok utgivet på eget förlag (2011 Storytelling for Life – storytellingforlife@gmail.com) är inte bara en inspirationskälla och lärobok för redan språkmedvetna yrkespersonligheter inom språkets mångfaldiga uppgifter och tjänster utan en bok om språkets betydelse alltifrån urbegynnelsen in i våra dagar och in i framtiden.

Människans språk yttrar sig på många olika sätt världen över genom alla folks olika språk och dialekter men syftet, användandet, möjligheterna, utvecklandet, förvandlandet har och sker efter samma språkför-

ändrande nödvändighetskrafter världen över.

Att få ett större medvetande om språkets betydelse historiskt, i nutid och in i framtiden har stor betydelse då språkets förändring accepteras allmänt efter att en majoritet tillägnar sig ett nytt språkbruk. Det är inget som sker efter vetenskaplig analys eller demokratiskt folkbeslut. Författaren tar upp språkets skapande, konstnärliga, kommunikativa, praktiska, informativa, sociala, terapeutiska många fler egenskaper alltifrån mytologiska tider och till våra dagar.

Kanske alla dimensioner av språkets betydelse, viktighet, användbarhet, nödvändighet visar sig med större tydlighet i nutiden då man betänker hur många människor som på grund av yttre omständigheter (flykt, överlevnad) inte kan använda sig av sitt ursprungsspråk. Fler och fler människor lär sig under sitt liv flera

språk, men minsta nämnare är modersmålet och "överlevnadsspråket". Ett annat globalt fenomen verkar vara att engelskan, genom datoriseringen, människors resevanor och flyktingsituationer blir det språk man mer och mer använder sig av då inget annat fungerar eller behärskas.

I denna människornas nutidssituation världen över skriver och beskriver författaren om Storytelling-fenomenet, en gammal konst som återuppstått på nytt sätt, med nytt medvetande och används i nya sammanhang. Ett intressant fenomen som ligger rätt i tiden och har framtiden för sig. Människor behöver och längtar efter nytt innehåll i det sociala umgänget. Man talar med varandra av nödvändighet för vi har så mycket att lära av varandra. Dock håller inte temat "väder och vind" i längden och här kommer berättandets konst in med alla sina möjligheter.

Vi utvecklas genom umgänget med varandra, genom talet – samtalet. Vi vill ge talet ett innehåll som den lyssnade människan upplever inspirerande och utvecklande. Detta är en av den sociala konstens grundstenar. Växelvis "talar vi, växelvis lyssnar" vi till varandra. Detta behöver övas. Det är inte alltid givet att vi talar så att den andre hör, kan förstå. Det är inte alltid givet att vi lyssnar så att vi kan höra och förstå. Många

gångar upptäcker vi att vi mest talar till oss själva, mest lyssnar till oss själva när vi i själva verket så nödvändigt behöver verkligen höra den andre, förstå den andre, tala så att den andre både kan höra och förstå.

Läsningen av boken gjordes med stor behållning och kan varmt rekommenderas åt alla och envar. Boken har så många sidor och aspekter. Alla kan finna något för sin melodi. En tacksamhetens känsla väckes inför alla de människor som arbetar med och bemödar sig om språkets och talets inneboende krafter och möjligheter för framtida människosamvaro. Jag önskar därför en varm god fortsättning med "Storytelling – en läkande kraft mellan människor".

Text: Marcus Stenius

Inger Lise Oelrich: *Storytelling – en läkande kraft mellan människor*. Boken beställs genom inbetalning av 325 kr på bankgirokonto 324-4332. Glöm inte namn och adress.

Glädjerus med shopping-prinsen

En dåre fri – av Beate Grimsrud

”Det är jag som är Eli. Det betyder min Gud på hebreiska. Det är både ett flicknamn och ett pojknamn. Jag kan inte vara i lägenheten. Golven sluttar ... Fönstren drar mig till sig. Jag kan kasta mig ut.”

Så inleds denna självbiografiska roman som ger en inifrån upplevelse av hur det är att mestadels leva i sjukdomslandets gränslösa utanförskap. Läsaren får tillsammans med Eli vistas i det egna av sjukdomen skapade” landet” och på olika vis uppleva ständiga konfrontationer med verkligheten.

”Hälsan tiger still” heter det och i denna roman får vi en direkt upplevelse av att sjukdomen, i det här fallet den som kallas schizofreni, verkligen inte gör det. Den talar genom röster och visar sig bland annat som småpojksjagen Emil och Espen samt den besvärliga Erik vilka ibland har övertaget så att Eli själv är oanträffbar. Så småningom inträder prins Eugen på scenen och han är åtminstone vuxen, vilket är tillfredsställande för Eli som delvis vuxit ifrån småpojkar-

nas sport- och ungdomsintressen och därför gläds över den ohämmat shoppingglade prinsens röst. Prins Eugen blir ofta den som det går att ty sig till i skarpa lägen för han är inte så destruktiv.

Romanen rör sig genom ett landskap av journalutdrag, reflektioner och händelseförlopp beskrivna ur ett inifrånperspektiv av en person som växelvis skiftar mellan de olika schizofrena rösternas kamp om herraväldet och en begåvad konstnärs samt idrottskvinns kamp med tillvaron.

Eli tänker så rätt men ack vad tokigt det ändå kan bli! Som den gången då hon står inför en läkarbedömning av om hon ska bli tvångsintagen eller inte och försöker bevisa för läkaren att hon är i balans genom att ställa sig på huvudet på hans skrivbord ... Det finns en logik, men den är inte

situationsadekvat och det är dessa inblickar som ger berättelsen en sällsynt styrka och lyskraft.

Text: Paula H.-Karlström

Beate Grimmsrud: *En dåre fri*. Albert Bonniers Förlag, 160kr.

Den trebenta pallen

av Pär Granstedt & Joe Frans

Vad krävs för ett väl fungerande afrikanskt samhälle? Den kenyanska fredspristagaren Wangari Maathai brukar jämföra med en traditionell afrikansk trebent pall:

Det första benet representerar det demokratiska fältet och mänskliga rättigheter, inklusive kvinnors och barns rättigheter, och vad hon kallar "miljö rättigheter". Det andra benet symboliserar uthållig och ansvarsfull förvaltning av naturresurser både för dem som lever idag och för kommande generationer. Det skall ske på ett sätt som är rättvist och tar hänsyn till människor i samhällets utkanter. Det tredje benet står för vad hon kallar "fredskultur". Det handlar om sådant som rimlighet, respekt, medlidande, förlåtelse och rättvisa.

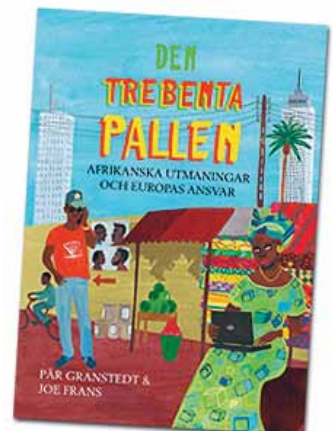
Afrikas historia, i varje fall de sista

två hundra åren, rymmer mycket tragik. Hur ser framtiden ut? Vilken roll ska Europa och den övriga rika världen spela?

Pär Granstedt och Joe Frans har lång erfarenhet av afrikansk utveckling och europeisk afrikapolitik. Författarna vill med boken stimulera en diskussion om vårt förhållande till en kontinent, som kommer att spela en växande roll i den globala utvecklingen.

Citerat ur boken.

Granstedt, P. & Frans, J.: *Den trebenta pallen*. Humanus förlag, ca. 200 kr.

Omtankar

Praktisk kunskap om äldreomsorg

Boken vill undersöka praktisk kunskap i äldreomsorg på ett gränsöverskridande sätt genom berättelser från äldreomsorgens vardag som möter konstnärliga och teoretiska perspektiv. Aktuella frågor är: Vad innebär ett bra omsorgsarbete? Vilka svårigheter möter omsorgspersonal i arbetet med äldre med stort vårdbehov? Hur kan kunnande om att handla klokt i äldreomsorgens vardag värnas och få utrymme att utvecklas? Vilka är de jämförelser, de språk och begrepp som kan bidra i samtal om omsorgsarbetets villkor och svårigheter? Omtankar är bok nummer fem i skriftserien Studies in Practical Knowledge.

Reflektioner vid dödsbädden

”En älskad persons död visar på människans ensamhet, vi kan inte

följa den andre utan måste skiljas åt i ett definitivt brott. Vi måste lämna den andre att dö själv, i själva dödsögonblicket kan vi inte längre hjälpa till eller följa med. Men samtidigt är det möjligt att finna en ny närhet i döendets process, det kan vara som om man aldrig är så nära varandra och aldrig är så nära livet som i döendet. Även om döendet isolerar oss kan det också binda oss samman just eftersom vi är likar inför döden. Vi behöver inte längre bry oss om det ena eller andra som i livet skiljer oss åt och kommer mellan oss, vi behöver inte välja det ena eller det andra. Det finns bara plats för livet som sådant i mötet med dess slut. Varat, det vill säga det som är, förändras ständigt och rör sig bort från hur det nyss var. Denna tids-

lighetens ständiga rörelse gäller ju inte bara för den döende, men i hans erfarenhet blev den extrem och slet itu världens enhetlighet. Döden som skiljer oss åt – döden som binder oss samman. ”

*Text: Jonna Bornemark
Citerat ur boken.*

Studies in Practical Knowledge:
Omtankar, nr 5, 2011.

Distribution:

Södertörns högskolebibliotek
141 89 Huddinge

publications@sh.se

Delfiner

*Jag åker iväg till ett varmt land
där finns det en fin klar strand
och jag badar där i vattnet
där vet jag att det finns en hemlighet*

Det är delfiner

*Man blir så glad av dom
det är en helt förtrollande blom*

*Jag badar jättegärna med delfiner
och däruppe lyser solen som bara ler*

Jag har en egen hemlighet

Som bara jag vet

Det är delfiner.

LäS-utbildningar

Vi erbjuder en fyraårig läkepedagogisk och socialterapeutisk utbildning i Järna. Utbildningen vilar på antroposofisk grund och ingår i det internationella utbildningsnätverket med säte i Dornach, Schweiz.

LäS-utbildningar varvar studier med arbete och riktar sig främst till medarbetare inom Värnas antroposofiska verksamheter, men är också öppen för medarbetare som arbetar i annan omsorgsverksamhet.

LäS-utbildningar tillämpar den triala metoden – utarbetad inom EU:s Leonardoprojekt 2006 – där praktiska erfarenheter och teoretiska kunskaper integreras genom ett konstnärligt övande.

Målet är att den studerande utvecklar såväl fackkompetens som personlig och social kompetens. Inlevelse och flexibilitet, självreflektion och ansvarstagande fördjupas och blir till nyckelkompetenser i arbetet. Undervisningen sker i veckoblock, där föreläsningar kombineras med konstnärligt övande, grupparbete och samtal. Utvärdering sker kontinuerligt.

Upplägg i tre steg:

Orienteringsår – Årskurs 1 och 2 – Påbyggnadsår

Nästa utbildningsstart hösten 2012.

För mer info och utbildningsprogram se www.jarnakompetens.se

Syrsagården har en ledig gruppboende och dagcenterplats

Syrsagården är ett gruppboende och dagcenter för LSS-personkretsen som ligger naturskönt vid havsviken Syrsan i Tjust skärgård, Västerviks Kommun. Just nu finns det en ledig gruppboende och dagcenterplats.

Tillstånd finns för personkrets 1,2,3.

Mer information

Verksamhetschef Maria Munthe

Mob 070-9596749

Tel 0493-40000

www.syrsagarden.se

God jul och gott nytt år!

När LäS kommer ut är det bara några få veckor kvar till 2012.

Värnas kansli vill passa på och tacka alla för samarbetet och intresset för förbundets arbete under 2011.

Vi hoppas på ett minst lika bra 2012 och önskar er alla fina helgdagar och ett gott och framgångsrikt nytt år.

Vi hörs och ses,
vänliga hälsningar Värnas kansli.

Bild: Solåkrabyrn

Värna – förbundet för läkepedagogiska och socialterapeutiska verksamheter

Värna är en sammanslutning av 45 läkepedagogiska och socialterapeutiska verksamheter som erbjuder boende, utbildning och arbete för barn, ungdomar och vuxna med särskilda behov.

Värnas syfte

Värnas syfte är att vidareutveckla arbetsmetoder i läkepedagogik och socialterapi samt att förmedla kunskaper om inriktningen. Läkepedagogik och socialterapi bygger på den antroposofiska människokunskapen som är spridd i ett trettio-tal länder och har funnits i Sverige sedan 1935.

Värna för dig

På vår hemsida www.varna.nu hittar du mer information om Värnas verksamheter. Här kan du se lediga platser och lediga tjänster. På hemsidan kan du även ladda ner vår verksamhetsförteckning.

Kontakta oss gärna för mer information:

Värnas kansli – sekreterare@varna.nu alternativt ordforande@varna.nu
08-551 715 30.

Vi värnar om

- Det unika i varje individ
- Lugn och balans genom tidsrytmer, färg, form, kost och språk
- Meningsfulla uppgifter och arbetsglädje

VÄRNA

Tunaindustriväg 2, 153 30 Järna www.varna.nu